

Јелена М. Јосијевић Митић
Универзитет у Крагујевцу
Факултет педагошких наука у Јагодини
Катедра за филолошке науке
Јулијана С. Деспотовић
Филолошко-уметнички факултет
Центар за научноистраживачки рад

УДК 811.163.41'366.55:811.111'366.55
811.163.41'37
811.111'37
DOI 10.46793/Uzdanica22.1.007JM
Оригинални научни рад
Примљен: 17. јануар 2025.
Прихваћен: 25. април 2025.

(НЕ)ДОВОЉНОСТ КОМПАРАТИВНОГ И ПОЗИТИВНОГ СТЕПЕНА У СРПСКОМ И ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ¹

Айспиракџи: У овом раду спроведене су независне корпусне анализе два језика на обилној грађи етикетираних електронских корпуса *Corpus of Contemporary American English* (COCA) и *Корпус савременог српског језика 2013* (КССЈ) са циљем да се семасиолошким приступом издвоје прилошка средства са интегралним семама 'довољан степен', 'недовољан степен' и 'прекомерни степен'. Даља анализа семантичке структуре ових израза показује да *интензијетет* није инхерентно својство ове скупине прилога те да са семантичког становишта они нису прави интензификатори или екстензификатори, већ непосредни квалификатори степена особине или својства израженог придевима у позитиву и компаративу. Тачно је, међутим, и да прилози ове семантичке категорије као емфатички изрази имају интензификаторски потенцијал, а овде ћемо указати да се он реализује искључиво на прагматичком плану. На основу критеријума које даје Р. Ђорђевић (2005), контрастивна анализа спроведена у овом раду може се одредити као теоријско, структурално, дескриптивно контрастивно проучавање. Контрастивна анализа показује да су прилози са истом интегралном семом у два језика системски еквиваленти једни другима. Еквиваленција је илустрована примерима из *Енглеско-српског паралелног корпуса* (ЕСПК).

Кључне речи: интензификатор, квалификатор, компаратив, српски језик, енглески језик.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Концепт интензитета сложен је когнитивни и лингвистички феномен који се најчешће јавља у два основна појавна облика: *ублажававање* и *појачавање* (енгл. *allevation* and *amplification*) (Едел 1992: 602). Сходно томе, *интензификациони* (енгл. *adverbs of degree*, *degree adverbs*, *degree adjuncts*,

¹ Истраживање спроведено у раду финансирао је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2024. години број 451-03-66/2024-03/ 200198).

degree particles) су лексеме које се користе за појачавање или ублажавање интензитета других скаларних лексичких јединица. Д. Болинцер (1972: 17) користи термин *интензификаџор* да означи све лексеме које градирају својство на имагинарној скали узлазно и силазно. Ови други називају се и *екстензификаџорима*.

У досадашњој литератури неретко су се у прилошке интензификаторе сврставали категоријално различити лексички изрази који са семантичког становишта нису интензификатори у правом смислу те речи. Семантичком интензификатору интензитет мора да буде основна семантика (нпр. *мноћо бољи, далеко бољи*, и сл.). Они могу да имају додатних семантичких обележја (нпр. *неоћисиво бољи*), али је кључно то што је сема 'велики степен' примарна у односу на додатна значењска обележја: 'који се као такав не може описати' (Јосијевић 2020: 154).

У овом раду указаћемо на једну скупину прилога који се у две грамаичке и лингвистичке традиције сврставају у прилоге јачине/интензитета, тј. интензификаторе, иако степеновање није њихово основно значење. Покушаћемо да докажемо да они припадају категоријалном комплексу квалификације. Како наводе П. Пипер и сарадници, категорије квалификације и квантификације су „међусобно повезане на различите начине, а највише преко категорије градуелности, која на изврстан начин припада и квантификацији и квалификацији” (Пипер и др. 2005: 830).

У досадашњој литератури често се појмови *интензификаџор* и *квалификаџор* изједначавају. Тако једна од дефиниција каже: „Квалификатори (тј. интензификатори) су изрази који модификују придевске и прилошке конструкције” (Алџију 2010). Не чуди стога што бројне типологије интензификатора, тј. прилога јачине/интензитета, укључују и изразе који су суштински квалификатори компаративног степена. Један од разлога недоследног третмана оваких лексичких израза вероватно је и тај што квалификатори могу имати интензификаторски потенцијал на прагматичком плану. Доступне типологије не праве јасну поделу на семантичке и прагматичке интензификаторе: првима је интензитет степена примарно значењско обележје, док са потоњима то није случај.

Циљ рада је опис, класификација и поређење непосредних квалификатора компаратива и позитива у српском и енглеском језику којима је параметарско обележје *довољности* степена. У раду су спроведене независне корпусне анализе два језика на електронским етикетираним корпусима *Корпус савременог српског језика 2013* (КССЈ) и *Corpus of Contemporary American English* (СОСА). Претрагом су изоловани лексички спојеви прилога и компаратива/позитива. Семасиолошким приступом, тј. крећући се од знака (конкретних прилошких израза) ка означеном (семантичкој категорији), идентификована су прилошка средства која се традиционално сврставају у класу интензификатора, а која су суштински непосредни квалификатори степена

којима се спецификује његова довољност. У раду је спроведена и контрастивна анализа, која се на основу критеријума које даје Р. Ђорђевић (2005) може одредити као теоријско, структурално, дескриптивно контрастивно проучавање.

2. ПРЕГЛЕД ДОСАДАШЊЕ ЛИТЕРАТУРЕ

Интересовање за интензификацију и интензификаторе буди се у светској лингвистици још 1972. године када је Двајт Болинцер објавио монографију *Degree Words*. Тема је и данас актуелна с обзиром на то да језици располажу обиљем разноврсних језичких средстава којима се друго лексичко средство може модификовати у смислу интензификације. Како се неретко ради о емфатичким средствима која обухватају прилоге, партикуле, али и разноврсне фразне изразе, оправдано је очекивање да ће тема тек бити актуелна јер ових израза има далеко више но што се може и претпоставити.

У англистичкој литератури проучавање су различите категорије скаларних израза и различитих теоријских и методолошких перспектива (нпр. Дуетјес 2004; Нилман и др. 2004; Кенеди, Макнали 2005; Морзицки 2008; Белтрама, Бочнак 2011). Већина радова фокусира се на ограничен репертоар адвербијалних интензификатора, а знатно чешће и на специфичне лексичке спојеве. Спојеви са компаративом нису добили заслужену пажњу. На пример, Р. Ноуен (2008) анализира лексичке спојеве прилога *very*, *quite*, *too*, *more* и *enough* уз позитив придева. К. Кенеди и Л. Макнали (2005) усредсређују се само на спојеве прилога *well*, *much* и *very* са девербативним придевима. К. Ротстајн и Ј. Винтер (2003) изучавају лексичке спојеве прилога *slightly*, *nearly*, *completely*, *almost* и *very* са *појачавајућим* (енгл. *total*) и *гелумичним* придевима (енгл. *partial*).

2.1. КЛАСИФИКАЦИЈЕ ПРИЛОШКИХ ИНТЕНЗИФИКАТОРА У ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ

Кверк и др. (1985: 445–449) интензификатором називају сваку лексему чија је функција да „повећа или смањи” степен својства израженог лексемом коју тај интензификатор модификује. У својој типологији аутори крећу од поделе на прилоге који наглашавају (енгл. *emphasizers*), појачавају (енгл. *amplifiers*) и умањују степен (енгл. *downtoners*). Прилози прве класе не могу да се нађу у лексичким спојевима и са неградабилним придевима: (a) *actually*, *certainly*, *clearly*, *definitely*, *indeed*, *obviously*, *plainly*, *really*, *surely* и (b) *frankly*, *honestly*, *literally*, *simply* и *fairly* (Кверк и др. 1985: 583). Првима се изражава коментар о истинитости онога што је изречено, док се други

одређују као лексичке јединице којима говорници истичу своју искреност. Другим речима, ово су прилози става/коментара (нпр. *изненађујуће добар*) који се не односе директно на степен заступљености својства, већ говоре о ставу говорника према том степену:

Марија: *Марко је изненађујуће бољи од Јована.*
'Марију изненађује што је Марко бољи од Јована'

То што Марију изненађује да је Марко добар не мора нужно да значи да је Марко *умерено*, а камоли *мноћо бољи* од Јована. О интензификаторском потенцијалу оваквих израза може се говорити тек на прагматичком плану. Стога, Пипер и др. (2005: 840) овакве изразе с пуним правом сврставају у посредне квалификаторе, о чему ће више речи бити у наставку рада.

Даље, такозвани *амплификајтори* скалирају изразе које интензификују узлазно у односу на претпостављени стандард или норму, док се изрази који то чине силазно називају *downtoners* (Кверк и др. 1985: 589–591). И једни и други јављају се само у лексичким спојевима са градабилним лексичким јединицама. Први се даље деле на (а) оне који означавају виши степен на скали (тзв. *boosters*) и (б) оне који теже горњим екстремним вредностима на скали (тзв. *maximizers*).² Други (тј. *downtoners*) се даље деле на: *approximators* (нпр. *almost*), *compromisers* (нпр. *kind of*), *diminishers* (нпр. *partly*), и *minimizers* (нпр. *hardly*) (Кверк и др. 1985: 597–601). Апроксиматорима (енгл. *approximators*) се означава приближавање степену који је изражен скаларним изразом: нпр. *almost*, *nearly*, *practically*, *virtually*, итд. Компромитатори (енгл. *compromisers*) имају блажи силазни ефекат: нпр. *kind of*, *sort of*, *quite*, *rather*, *enough*, *sufficiently*, *more or less*, итд. Такозвани *умањивачи* (енгл. *diminishers*) имају значење 'до мале мере', тј. скалирају изразе са којима су у лексичком споју силазно. Они се даље деле на оне који умањују скаларну вредност самог израза (нпр. *mildly*, *partially*, *partly*, *quite*, *slightly*, *somewhat*, *in part*, *in some respect*, *to some extent*, *a bit*, *a little*, *least*) и оне који ублажавају став (тзв. *attitude diminishers*), тј. имплицирају да је скаларна вредност модификоване лексичке јединице ограничена (нпр. *only*, *merely*, *simply*, *just*). Минимизатори (енгл. *minimizers*) имају значење 'ни у којој мери' и обухватају *нејайнопе* (нпр. *barely*, *hardly*, *little*, *scarcely*) и *неасерптивне* интензификаторе (нпр. *in the least*, *in the slightest*, *at all*, *a bit*).

Хадлстон и Пулам (2002: 721–725) предлажу типологију која препознаје седам класа прилошких интензификатора: (1) максимални (енгл. *maximal*): нпр. *absolutely* и *completely*; (2) реципрочни (енгл. *mutual*): нпр. *deeply* и

² (а) *badly*, *bitterly*, *deeply*, *enormously*, *far*, *greatly*, *highly*, *intensely*, *much*, *severely*, *strongly*, *terribly*, *violently*, *well*, *a great deal*, *a good deal*, *a lot*, *by far*; (б) *absolutely*, *altogether*, *completely*, *entirely*, *extremely*, *fully*, *perfectly*, *quite* (такође је и *compromiser*), *thoroughly*, *totally*, *utterly*, *in all respects*.

greatly; (3) умерени (енгл. *moderate*): нпр. *partly, quite, rather*; (4) паукални (енгл. *paucal*): *a bit* и *a little*; (5) минимални (енгл. *minimal*): *hardly* и *scarcely*; (6) апроксимативни (енгл. *approximating*): нпр. *almost, kind of* и (7) релативни (енгл. *relative*): нпр. *enough* и *sufficient*. Д. Болинцер (1972: 17) класификује интензификаторе у четири категорије (овде представљене у опадајућем низу): *boosters* (нпр. *terribly*), *compromisers* (нпр. *fairly*), *diminishers* (нпр. *little*) и *minimizers* (нпр. *a bit*).

Све претходно описане класификације могу се окарактерисати као *ој-ишће* јер се односе на све лексичке изразе чији степен, јачина или интензитет могу да се појачавају и смањују. Са друге стране, описи интензификатора компаративног и суперлативног степена су изразито ограничени. Граматике помињу тек неколико таквих прилога, неретко истих: *very, much, little*, итд. (Кверк, Гринбаум 1976: 135; Кверк и др. 1985; Даунинг, Лок 2006). Слична је ситуација и у доступној лингвистичкој литератури. Већина радова и студија бави се лексичким спојевима интензификатора и позитива придева (Болинцер 1972; Парадис 1997, 2000; Хакл 2000; Меир 2003; Рет 2008; Виток 2011; Ромеро 2012; Су 2016). Најисцрпнији опис нуди Е. М. Бензингер (1971: 43–48) која интензификаторе градабилних придева дели у четири категорије на основу њихове дистрибуције и фреквентности, али овде изостаје класификација интензификатора према начину на који они интензификују степен изражен градабилним придевима у облику позитива, компаратива и суперлатива.

Још већи недостатак огледа се у чињеници да све класификације интензификатора у енглеском језику обухватају категоријално различите изразе. Већ су поменути прилози става, а ту треба посебно издвојити оградe (енгл. *hedges*), попут *kind of* and *sort of* ('на неки начин', 'у неком погледу', и сл.). Ако кажемо *Марко је у неком погледу бољи од Јована*, то не обавезује на било какве закључке о самом степену. Прилози овог типа експлицирају да Марко није апсолутно, у сваком погледу или сваком аспекту бољи од Јована, али не упућују директно да ли је *много, умерено* или *мало бољи*.

2.2. КЛАСИФИКАЦИЈЕ ПРИЛОШКИХ ИНТЕНЗИФИКАТОРА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Највећи недостатак класификација интензификатора у енглеском језику је вероватно термилошка недоследност и недоследност у категоризацији појединачних израза. Стана Ристић (1990) успева да превазиђе ове препреке у својој студији о начинским прилозима у српском језику јер, ослањајући се на основне принципе дескриптивне семантике, описује једнаест лексичко-семантичких категорија начинских прилога на основу интегралних сема.

За потребе овог рада релевантна је седма класа – прилози који означавају степен или интензитет (Ристић 1990: 112–131). Они су подељени на шест група на основу интегралне семе: (1) 'висок степен', (2) 'прекомеран степен', (3) 'пун степен', (4) 'непотпун степен', (5) 'довољан степен' и (6) 'мали степен'. Прилози великог степена су најбројнија класа и укључују пет подгрупа: (а) прилози без додатних семантичких компоненти (нпр. *јако*, *инијензивно*, *изразитио*, *знајино*), (б) прилози који означавају степен који се не може перципирати, описати или изразити (нпр. *безгранично*, *неизмерно*, *неописиво* и *необјашњиво*), (в) прилози оцене (нпр. *сипрашно*, *ипоражавајући*, *засипрашијуће*, *ћаволски*), (г) прилози који имају додатне семантичке компоненте необичности, неочекиваности (нпр. *неверовајино*, *изненађујуће*, *нечувено*, *необично*) и (д) прилози који означавају максимални степен (нпр. *крајње*, *максимално*, *ипојино*). Прилози прекомерног степена (нпр. *ипрекомерно*, *исувиише*, *ипревише*, *сувише*) означавају да је степен скаларног израза који модификују прекомеран, тј. прелази стандарде довољности. Прилози довољног степена (нпр. *довољан*, *достиа*, *доисџиа*) испуњавају те стандарде, али их не превазилазе. Прилози пуног степена (нпр. *ипојино*, *сасвим*, *коначно*, *аисолујино*) значе да је степен или интензитет пун, потпун, исцрпан и сл. Прилози непотпуног степена указују на парцијалну природу степена (нпр. *неипојино*, *делимично*, *делом*, *донекле*). Прилози малог степена смањују и ограничавају степен скаларног израза (нпр. *мало*, *једва*, *минимално*, *неогређено*, *нејасно*, *слабо*, *лоше*).

У категорију која означава степен или интензитет овде се сврставају прилози који семантички нису интензификатори у правом смислу те речи. Налик на описано стање у англистичкој литератури, и овде су убрајани бројни примери прилога става. Оно што је битније за тему овог рада јесте чињеница да класификација укључује и прилоге са интегралним семама 'прекомеран степен' (нпр. *ипревише бољи*) и 'довољан степен' (нпр. *довољно бољи*), који не упућују директно на степен својства већ исти квалификују у смислу довољности заступљености степена особине или својства.

Прилошким интензификаторима компаративног степена треба сматрати она прилошка средства чији је примарни семантички допринос интензификација, тј. градирање степена скаларног својства. Са друге стране, „квалификација неког објекта (конкретног или апстрактног) представља исказивање његове **особине**”, док „квалификација процесуалне појаве (радње или стања) представља исказивање **начина**” (Пипер и др. 2005: 832). Пипер и сарадници даље истичу да се начински прилози деле на прилоге непосредне квалификације и прилоге посредне квалификације. Прилози непосредне квалификације означавају особину која је инхерентна радњи предиката у тренутку њеног вршења и означавају њена параметарска својства као што је темпо, интензитет, естетска вредност, солидност, емоционална вредност и др. (Пипер и др. 2005: 840). Начински прилози посредне квалификације

односе се на радњу посредно, а остварују се у виду неколико прилошких типова, укључујући и прилоге оцено (или коментара).

Треба још поменути да су у србистичкој литератури препознати различити видови интензификације који се остварују у лексичким спојевима са интензификаторима. Само на примеру са интензификаторским партикулама, А. Јањушевић Оливери (2020) издваја седам типова интензификације: (1) интензификација у ужем смислу, (2) фактивна, (3) пресупозицијска, (4) рестриктивна, (5) адверзивно-концесивна, (6) градуативна и (7) емфатичка. Оне се реализују у лексичким спојевима са асверативним (нпр. *баши, управо*), фактивним (нпр. *заиста, стварно*), пресупозицијским (нпр. *чак, још*), рестриктивним (нпр. *само, једино*), адверзивним и концесивним (нпр. *ијак, ипак, ма*), градуативним (нпр. *веома, врло*) и емфатичким партикулама (нпр. *ама, вала*).³ Иста ауторка анализира и адјективне интензификаторе (Јањушевић Оливери 2024). Предмет овог рада су прилошки интензификатори компаратива који заслужују више пажње. С. Куљанин (2017: 75) истиче да је степен заступљености својства могуће модификовати лексичким средствима „у оквиру истог компарационог степена” (Куљанин 2017: 75–76). Узлазно компаративни степен модификују прилози *далеко, мноћо* и *знајћно*, а разлике у степену изражене компаративом слабе се прилозима *мало* и *нешћо* (Куљанин 2017: 101–105). У питању су без сумње семантички интензификатори.

За овај рад релевантнија су запажања да досадашње типологије прилошких интензификатора укључују прилошке изразе који су суштински непосредни и посредни класификатори. Док Пипер и др. (2005) пажњу посвећују својству инхерености радњи предиката, у овом раду посматрамо прилоге у функцији модификатора придева и прилога, и то у степену позитива и компаратива.

3. РЕЗУЛТАТИ КОРПУСНИХ АНАЛИЗА

Непосредни квалификатори компаративног степена односе се на инхерентна својства компаративног степена. Анализом узорковане корпусне грађе уочене су две значењске поткатегорије прилошких израза чији је примарни семантички допринос квалификација. Другим речима, корпусним анализама забележени су непосредни квалификатори који имају два основна параметарска својства: *довољност* *сћејена* и *ијарцијалност* *сћејена*. Предмет овог рада су искључиво непосредни квалификатори са значењем довољности.

Прилози ове класе представљају значењску поткатегорију квалификације степена која у оба језика подразумева постојање тростепене скале:

³ А. Јањушевић Оливери (2020) прави разлику између адверзивних (нпр. *ијак* и *међуићим*), адверзивно-концесивних (нпр. *ипак* и *оћеј*) и концесивних интензификатора (нпр. *ма, год* и *било*).

недовољносћ – *довољносћ* – *ексесивносћ* (тј. прекомерност, претераност), односно: *sufficiency* – *insufficiency* – *excessiveness*. Другим речима, параметарско својство довољности имају прилози са интегралном семом 'довољни степен', 'недовољни степен' и 'прекомерни степен'.

3.1. ДОВОЉАН И НЕДОВОЉАН СТЕПЕН

Ова класа је у оба језика малобројна, што не чуди имајући у виду да се довољност утврђује на основу објективнијих критеријума.

У изабраном корпусу енглеског језика забележени су прилози: *insufficiently* ('недовољни степен') и *sufficiently / enough* ('довољни степен'). Овде су упримерени лексичким спојевима са компаративом, јер су они са позитивом увек далеко бројнији.

younger enough, older enough, better enough, cheaper enough, larger enough, worse enough, wilder enough, lighter enough, heavier enough, higher enough, broader enough (COCA)

(in)sufficiently higher, (in)sufficiently greater, (in)sufficiently lower, (in)sufficiently better, (in)sufficiently lighter, (in)sufficiently larger, (in)sufficiently warmer, (in)sufficiently shorter, (in)sufficiently older, (in)sufficiently easier, (in)sufficiently denser, (in)sufficiently cheaper (COCA)

Лексема *enough* јавља се као детерминатор, заменица и прилог. Детерминатор *enough* претходи именицама, а као прилог прати глаголе, придеве и прилоге. Занимљиво је да се овај квалификатор јавља у постпозицији у односу на придеве и прилоге. Прилог *enough* дефинише се као: (1) *to the necessary degree* („до потребног или неопходног степена”); (2) *to an acceptable degree, but not to a very great degree* („до прихватљивог, али не и великог степена”); и (3) *to a degree that you not wish to get any greater* („до степена за који говорник не жели да буде виши”) (OLD). Прилози *sufficiently* и *insufficiently* дефинишу се као *enough for a particular purpose; as much as you needed*, односно *to a degree that is not great enough for a particular purpose; not as much as is necessary*. Другим речима, дати морфолошки антоними значе *довољно/недовољно* за одређене сврхе, односно онолико колико је потребно/неопходно, тј. мање него што је потребно/неопходно.

У изабраном корпусу српског језика уз компаративе нису забележени системски еквиваленти гореописаних енглеских лексема, тј. *довољно* и *недовољно*. Такав статус не чуди ако се узме у обзир да у изабраном корпусу енглеског језика број забележених примера није претерано велики, а тај електронски корпус далеко је обимнији од изабраног корпуса српског језика. Многобројни су, међутим, примери са позитивом:

Наши стадиони нису *довољно безбедни и комфорни*; [...] сад је већ *довољно близу* [...]; [...] сигурно да ће успети да *довољно брзо* допринесе значајно [...]; [...] тврђено је да је *недовољно висок*; *Недовољно вични* оваквим приликама [...]; Иако *недовољно познај* широј јавности [...]. (КССЈ 2013)

Прилог *довољно* дефинисан је као „у довољној мери, колико је потребно” (РМС I: 707). Придев *недовољан*, *-љна*, *-љно* дефинише се као „који не задовољава количином, износом, висином и сл.; слаб”, а прилог *недовољно* као „слабо, мало” (РМС III: 678).

3.2. ПРЕКОМЕРНИ СТЕПЕН

Класе прилога са интегралном семом 'прекомерни степен' у оба језика нешто су бројније. Прекомерност, за разлику од (не)довољности, подложнија је субјективној оцени, па не чуди што је ова категорија у оба језика нешто продуктивнија.

У изабраном корпусу српског језика забележени су прилози *исувишије*, *ипревишије*, *ипрекомерно*, *ипрејтерано*, *одвећ*, *одвишије* и *сувишије*.

[...] никад није била ни *ипрејтерано боља*; [...] јер је носио дугу косу и *ипревишије* журно ходао за човека [...]; [...] а у последње време и *одвећ* зловољан [...]; [...] био и *одвишије* бео и *одвишије* кружан [...]; [...] а неки пут чак и *одвишије* ћућљива [...]; [...] наш искушеник је *сувишије* знајижељан [...]. (КССЈ 2013).

Поменути прилози углавном се дефинишу преко мање или више исте групе синонимних одредница: *одвећ* – „претерано, сувише” (РМС IV: 26), *одвишије* – „преко мере, сувише, одвећ” (РМС IV: 27), *ипревишије* – „преко сваке мере, претерано, одвишије, превећ, сувише” (РМС V: 885), *ипрекомерно* – „претерано, сувише” (РМС IV: 27), *ипрејтерано* – „прекомерно, превише” (РМС V: 1002) и *сувишије* – „одвећ много, претерано, преко сваке мере, превише” (РМС IV: 932). Јасно је да су ови прилози синонимни и да сви означавају степен који превазилази неку меру, норму или стандард довољности. Не чуди да су репертоари ових прилога бројнији у оба језика имајући у виду да се довољност и недовољност утврђује према објективнијим стандардима и нормама. Са друге стране, прекомерност, тј. степен који превазилази норму, подложнији је субјективној оцени, и као такав продуктивнији.

У изабраном корпусу енглеског језика забележени су прилози *excessively* и *amply*. Први се дефинише као „to a much greater level or degree than seems reasonable or appropriate” (OLD) или „in a way that is too much” (CD). Потоњи је дефинисан као: „in a way that is more than enough” (OLD) или „in a way that goes beyond the usual, necessary, or proper limit or degree” (CD):

Guidelines in cases that would result in the imposition of *excessively harsh* prison sentences; They are *excessively costly* in regard to the expenditure of revolutionary forces; The news since that time has made *amply clear* what it was; The exiled Hamas leader Khaled Meshaal, and while *amply defiant*, they were presumably addressed to Palestinians rather than Israelis. (COCA)

Имајући у виду да се у дефиницијама датих прилога у оба језика бележе одреднице попут *degree* (сћејен), *мера*, *количина*, *износ*, и сл., не чуди што се поменута средства сврставају у интензификаторе, односно екстензификаторе.

3.3. КВАЛИФИКАТИВНОСТ И ИНТЕНЗИФИКАЦИЈА

Примарно семантичко обележје свих горенаведених прилошких израза није скалирање степена. Њихово примарно значење је значење (не)довољности и прекомерности степена заступљености особине или својства у односу на неку норму. Та норма објективно не мора да се подудара са стандардима који важе за скале на којима се својства иначе градирају прототипичним интензификаторима: *мноћо* – *умерено* – *мало*. Другим речима, ако кажемо *мноћо добар*, степен својства израженог придевом *добар* недвосмислено се модификује у погледу степена. Прилог *мноћо* скалира степен на имагинарној скали и нема других семантичких компоненти. Семантичким интензификаторима спецификовање степена заступљености особине или својства примарно је значење.

Са друге стране, ако кажемо *довољно брз*, примарно је значење довољности степена у односу на неку норму, али изостају логичке импликације да ли је сам степен велики, умерен или мали. Ништа у самим лексичким спојевима не обавезује на било какве закључке о интензитету степена. Да непосредни квалификатори овог типа обавезују на интензитет, тј. јачину степена као што то чине интензификатори, наредни искази били би семантичке аномалије: *Сћори смо, али довољно брзи да све завршимо на време* или *Брзи смо, али недовољно брзи да све завршимо на време*. Јасно је да то овде није случај. Уз то, прилози довољности јављају се уз неградабилне придеве:

[...] but because it's *insufficiently capitalist*.

[...] него зато што *није довољно кайићалистички*. (ЕСПК)

У овом примеру дат је нескаларни придев *capitalist*. Као класификациони/релациони придев, придев *capitalist* нема компарацију, а не може да се градира ни скаларним прилозима. Уколико уопште и можемо говорити о интензификаторском потенцијалу прилога недовољности, а посебно довољности, онда се тај потенцијал мора посматрати искључиво са прагамтичког становишта.

Прилози са интегралном семом 'прекомерни степен' који имају већи степен субјективне оцене нису само бројнији, већ, чини се, имају и већи интензификаторски потенцијал. Али, и код ових израза се тај потенцијал реализује тек на прагматичком плану, тј. кроз имплицативне механизме. Узећемо један пример из корпуса: *Превише је журно ходао*. Тек ако се активира претпоставка 'Ако је превише/претерано журно ходао, то значи да је много журно ходао', може се генерисати имплицативно значење: 'Много/Врло/Доста је журно ходао'. Међутим, већ у даљем реченичном контексту таква импликација је отказана: *Превише је журно ходао за човека на одмору*. Јасније је сада да у питању нису интензификатори, тј. изрази који директно модификују степен особине или својства, већ изрази који означавају степен довољности у односу на неки стандард (за човека на одмору), тј. квалификатори. Квалификатори прекомерног степена не само да не обавезују на импликације да је степен велики (*много журно*), већ не искључују и могућност сасвим супротних интерпретација. Доказ томе је и исказ *Сјоро је ходао, али њревише журно за човека на одмору* који се не доживљава као семантичка аномалија. Другим речима, поменуте импликације нису логичке (семантичке) природе, а како се могу контекстуално отказати, морамо их класификовати у слабе конверзационе имплицатуре.

Интензификаторском потенцијалу класификатора који се традиционално сврставају у интензификаторе треба посветити више пажње у будућности. Како се тај потенцијал реализује на прагматичком плану, анализе морају да укључе шире контексте.

4. РЕЗУЛТАТИ КОНТРАСТИВНЕ АНАЛИЗЕ

Корпусне анализе показале су да у оба језика постоје скупине прилога са интегралним семама 'довољан степен', 'недовољан степен' и 'прекомерни степен'. Прилози који су носиоци исте интегралне семе суштински су међусобно синонимни. Као такви, они су сви системски еквиваленти међусобно синонимним изразима из другог језика који у својој семантичкој структури имају истоветну интегралну сему.

Наредни примери илуструју еквиваленцију међу прилозима довољности у два језика где се наспрам српског прилога *довољно* јављају енглески прилози *enough* (1–3) и *sufficiently* (4–6):

1. [...] али је нагласак био *довољно одлучан*.
[...] but the accent was *decisive enough*.
2. Као да није желео да буде *довољно близу* да би разговарали.
He did not seem to want to be *near enough* for conversation.
3. [...] он је *довољно досјојансјивен* и *пашејичан*, убеђен сам.
[...] he is *solemn and pathetic enough*, I am sure.

4. Суд закључује да је правни статус био *довољно јасан* [...].
[...] the Court concludes that the legal position was *sufficiently clear* [...].
5. [...] те су дозвољавали да крупнији предмети свуда уоколу буду *довољно видљиви*;
[...] and served to render *sufficiently distinct* the more prominent objects around;
6. [...] на начин да спецификације буду *довољно разумљиве* понуђачима [...].
[...] so as to make the specifications *sufficiently intelligible* to bidders [...].
(ЕСПК)

Поменути прилози имају исто значење, те се јављају као системски еквиваленти једни другима. Занимљиво је да увид у енглеско-српски паралелни корпус указује да недоследности у тумачењу квалификатора довољности као интензификатора степена нису карактеристичне само за граматичку и лингвистичку литературу, већ се јављају и у преводилачкој пракси. У одређеном броју примера прилог *enough* преведен је прилогом *госіа*:

1. [...] and felt that I had been away *long enough*.
[...] па ми се чинило да сам већ *госіа* био *далеко* од куће.
2. For six weeks, I allow Bath is *pleasant enough*.
Дозвољавам да је Бат *госіа* *іпріјайіно* место за шест недеља.
3. [...] and all seemed to feel that they had been there *long enough*.
[...] а свима је изгледало да су ту већ *госіа* *гуіо* били [...].
4. The world is *big enough*.
[...] али, најзад, свет је *госіа* *велик*. (ЕСПК)

Недоследности су присутне и у речничким дефиницијама. Прилог *госіа* дефинише се као: „1. а. довољно, толико да не треба више”, „б. у великој количини или броју, много, пуно, превише” и „2. за ублажавање значења прилога и придева: прилично” (РМС I: 748). На основу ове три дефиниције значења *госіа* дати прилог је квалификатор довољности (1.а.), прави интензификатор великог степена (1.б.) и прави интензификатор умереног степена (2). Прилог *госіа* овде свесно није укључен у прилоге довољности јер прелиминарно делује да се уз компаративе углавном јавља у значењу 1б. Међутим, таква опажања треба детаљније испитати у будућности јер разлике у значењу нису занемарљиве. Погледајмо један од претходних примера: *For six weeks, I allow Bath is pleasant enough*. Реченица је употребљена у значењу ’Бат је *довољно* пријатан да може да се истрпи неких шест недеља’, а не у значењу ’Бат је *мноіо* / *врло* / *веома* пријатан да може да се истрпи неких шест недеља’. Друго значење звучи у најмању руку необично у овом контексту јер ако је неко место *мноіо*, *веома*, *врло* *іпріјайіно* не би постојао ваљан разлог *да се боравак іамо іпріи*.

У овој корпусној анализи забележен је по један прилог са интегралном семом ’недовољни степен’. Они функционишу као системски еквиваленти:

1. [...] therefore *insufficiently legible* [...].
[...] услед тога *недовољно читљиви* [...].
2. [...] missing in national higher education (expensive, *insufficiently attractive*).
[...] која недостају националном високом школству (скупа, *недовољно привлачна*).
3. [...] the authorities are *insufficiently receptive* to their views.
Власт није *довољно пријемчива* за њихова гледишта. (ЕСПК)

Корпусним анализама два језика изолована су два прилога са интегралном семом 'прекомерни степен' у енглеском језику (*excessively* и *amplly*) и седам у српском језику (*исувише*, *преиштерано*, *прекомерно*, *превише*, *одвећ*, *одвише* и *сувише*). Како сви прилози ове класе имају истоветно значење без додатних значењских обележја, оба прилога у енглеском језику су макар теоријски системски еквиваленти прилога уочених у српском језику:

1. [...] the overall fiscal adjustment is not *excessively abrupt*.
[...] да укупно фискално прилагођавање не буде *преиштерано* нагло.
2. [...] hot soups and *excessively crumbly* pastries.
[...] топле супе и *прекомерно мрљиви* колачи.
3. [...] human rights cannot be regarded as *excessively long* [...].
[...] људска права не може се сматрати *превише* дугом [...].
4. [...] but it being *excessively pretty* [...].
[...] али пошто је кућа била *исувише* лепа [...]. (ЕСПК)

Претходни примери из паралелног корпуса илуструју преводну еквиваленцију између енглеског прилога *excessively* и српских прилога *преиштерано*, *прекомерно*, *превише* и *исувише*.

5. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

У овом раду изоловани су прилози који се у две граматичке и лингвистичке традиције сврставају у интензификторе, односно прилоге јачине/интензитета, а који означавају (не)довољност степена. У раду су понуђени аргументи да ова скупина прилошких израза на основу своје семантике не спада у интензификторе. Они су семантички непосредни квалификатори компаративног и позитивног степена. Непосредни квалификатори који означавају довољност степена јављају се као тростепена градиација: 'недовољан степен' – 'довољан степен' – 'прекомерни степен'. У српском и енглеском језику јављају се истоветне категорије. Унутар сваке категорије, а на основу исте интегралне семе, прилошки изрази су суштински синонимни. Као такви они су системски еквиваленти једни другима.

Интензификаторски потенцијал квалификатора довољности степена заступљености особине или својства скаларних израза реализује се искључиво на прагматичком плану. На основу ове анализе чини се да се значење интензификације генерише као слаба конверзациона импликатура. Ови закључци су прелиминарни, па су у будућности неопходне опсежније анализе. Најзад, постоје и друге категорије непосредних и посредних квалификатора који се традиционално сврставају у интензификаторе иако са семантичког становишта то нису. И ове класе прилошких израза заслужују више пажње у будућности.

ИЗВОРИ

- ESPK (2012): *Englesko-srpski paralelni korpus*, Matematički fakultet Univerziteta u Beogradu. Dostupno na: <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/korpus.html>.
- KSSJ (2013): *Korpus savremenog srpskog jezika*, Matematički fakultet Univerziteta u Beogradu. Dostupno na: <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/korpus.html>.
- RMS (1990): *Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika*, Novi Sad, Zagreb: Matica srpska i Matica hrvatska.
- Dejvis (2008–): M. Davies, *The Corpus of Contemporary American English: 450 million words, 1900–present*. Dostupno na: <http://corpus.byu.edu/coca/>.
- OED: *Oxford English Dictionary*. Доступно на: <https://languages.oup.com/search/oxford-english-dictionary/> (30. 3. 2020)

ЛИТЕРАТУРА

- Beltrama, Bočnak (2011): A. Beltrama, M. R. Bochnak, Intensification without degrees cross-linguistically, *Natural Language & Linguistic Theory*, 33(3), 843–879.
- Benzinger (1971): E. M. Bezinger, *Intensifiers in Current English*, doctoral dissertation, Gainesville: University of Florida.
- Bolindžer (1972): D. Bolinger, *Degree Words*, The Hague / Paris: Mouton de Gruyter.
- Vitok (2011): H. Wittouck, *A corpus-based study on the rise and grammaticalisation of intensifiers in British and American English*, MA dissertation, Ghent: Universiteit Gent.
- Grinbaum, Kverk (1991): S. Greenbaum, R. Quirk, *A Student's Grammar of the English Language*, London: Longman.
- Dauning, Lok (2006): A. Downing, P. Locke, *English Grammar: University Course*, London, New York: Routledge.
- Doetjes (2004): J. Doetjes, Degree quantifiers, In: F. Corblin, H. de Swart (Eds.), *Handbook of French Semantics*, Stanford: CSLI publications, 83–98.
- Đorđević (2004): R. Đorđević, *Uvod u kontrastiranje jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Edel (1992): M. Edel, Russische und bulgarische Ausdrucksmittel für Intensität auf wortbildender, lexikalischer und Phrasemebene, *Zeitschrift für Slawistik*, 37, 601–609.

Janjušević Oliveri (2018): A. Janjušević Oliveri, *Intenzifikatorske partikule u savremenom srpskom jeziku*, Kosovska Mitrovica: Filozofski fakultet.

Janjušević Oliveri (2024): A. Janjušević Oliveri, Adjektivni intenzifikatori u savremenom srpskom jeziku, *Nasleđe*, 57, 31–41.

Josijević (2020): J. Josijević, *Perifrastička komparacija u srpskom i engleskom jeziku*, doktorska disertacija, Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet.

Kverk, Grinbaum (1976): R. Quirk, S. Greenbaum, *A University Grammar of English*, New York: Longman.

Kverk, Grinbaum, Lič, Svartvik (1985): R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik, *A Comprehensive Grammar of the English Language*, London: Longman.

Kenedi, Maknali (2005): C. Kennedy, L. McNally, Scale structure, Degree modification and the semantics of gradable adjectives, *Language*, 81, 345–381.

Kuljanin (2017): S. Kuljanin, *Komparacija kroz leksiku i semantiku*, Beograd: Jasen.

Meir (2003): C. Meier, The meaning of *too*, *enough* and *so... that*, *Natural Language Semantics*, 11, 69–107.

Morzicki (2008): M. Morzycki, Metalinguistic comparison in an alternative semantics for imprecision, *Natural Language Semantics*, 19/1, 39–86.

Nilman, Van de Kot, Doetjes (2004): A. Neelman, H. Van de Koot, J. Doetjes, Degree expressions, *The Linguistic Review*, 21, 1–66.

Nouven (2008): R. Nouwen, What's in a quantifier?, In: B. H. Martin, T. Evaraet, H. Lentz, N. M. De Mulder, O. Nilsen, A. Zondervan (Eds.), *The Linguistics Enterprise: From knowledge of language to knowledge in linguistics*, *Linguistics Today Series* (150), Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 235–256.

Paradis (1997): C. Paradis, *Degree Modifiers of Adjectives in Spoken British English*, Lund: Lund University Press.

Paradis (2000): C. Paradis, It's well weird. Degree modifiers of adjectives revisited: The nineties, In: J. Kirk (Ed.), *Corpora Galore: analysis and techniques in describing English*, Amsterdam, Atlanta: Rodopi, 147–160.

Piper, Klajn (2013): P. Piper, I. Klajn, *Normativna gramatika srpskog jezika*, Novi Sad: Matica srpska.

Ret (2008): J. Rett, *Degree Modification in Natural Language*, doctoral dissertation, New Jersey: Rutgers University.

Ristić (1990): S. Ristić, *Načinski prilozi u savremenom srpskohrvatskom jeziku (leksičkogramatički pristup)*, Beograd: Biblioteka Južnoslovenskog filologa.

Romero (2012): M. Romero, *This is so cool! A Comparative Corpus Study on Intensifiers in British and American English*, graduate dissertation, Tampere: University of Tampere.

Rotstajn, Vinter (2003): C. Rotstein, Y. Winter, Total Adjectives vs. Partial Adjectives: Scale Structure and Higher-Order Modifiers, *Natural Language Semantics*, 12/3, 259–288.

Su (2016): Y. Su, Corpus-based comparative study of intensifiers: *quite*, *pretty*, *rather*, *fairly*, *Journal of World Languages*, 3(3) 224–236.

Hadlston, Pulam (2002): R. Huddleston, G. Pullam, *A Student's Introduction to English Grammar*, Cambridge: Cambridge University Press.

Hakl (2000): M. Hackl, *Comparative Quantifiers*, doctoral dissertation, Cambridge: Massachusetts Institute of Technology.

Jelena M. Josijević Mitić

University of Kragujevac

Faculty of Education in Jagodina

Department of Philology

Julijana S. Despotović

Faculty of Philology and Arts

Center for Scientific Research

(IN)SUFFICIENCY OF COMPARATIVE AND POSITIVE DEGREE IN THE SERBIAN AND ENGLISH LANGUAGE

Summary: Contemporary literature often classifies categorically diverse lexemes into adverbial intensifiers. The paper presents the results of independent corpus analyses of two languages. The largest available electronic corpora are used here: *Corpus of Contemporary American English* (COCA) and *Korpus savremenog srpskog jezika 2013* (KSSJ). A semasiological approach is used to identify adverbs signifying (in)sufficiency of the degree expressed by comparatives and positives. The contrastive analyses expand the repertoire of lexical expressions of the desired semantics described in the current literature. The adverbs within this class can be further classified based on their integral semes: 'sufficient degree', 'insufficient degree', and 'excessive degree'. This paper demonstrates that intensity is not an inherent property of this group of adverbs. In other words, semantically speaking, they are not real intensifiers. Based on their basic semantics, they are immediate classifiers of a degree of scalar expressions they modify. Finally, we must conclude that the adverbs of this class in both languages can be used as intensifiers, but only pragmatically. Based on the criteria defined by R. Đorđević (2005), the contrastive analysis conducted here can be determined as a theoretical, structural, descriptive contrastive analysis. The results demonstrate that the adverbials with the same integral seme in two languages are systematic equivalents to each other. The equivalence is illustrated with the examples retrieved from *Englesko-srpski paralelni korpus* (ESPK).

Keywords: intensifier, classifier, comparative, Serbian, English.